

Gdańsk, 22.01.2024 r.

dr hab. Anna Lusińska, prof. UWSB Merito w Gdańsku

Wydział Informatyki i Nowych Technologii

Uniwersytet WSB Merito w Gdańsku

Recenzja

dorobku naukowego oraz osiągnięcia naukowego

dr Justyny Adamus-Kowalskiej

**sporządzona w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego
w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o komunikacji społecznej i mediach**

Niniejsza recenzja została przygotowana w oparciu o Uchwałę nr 5/2023 Rady Naukowej Instytutu Dziennikarstwa i Komunikacji Medialnej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach z dnia 24.10.2023 r. powołującą mnie w charakterze recenzenta do Komisji Habilitacyjnej, w wyżej wymienionym postępowaniu.

Recenzja składa się z pięciu elementów: 1. krótkiego omówienia najważniejszych faktów z życiorysu zawodowego habilitantki (dane personalne, posiadane dyplomy, stopnie naukowe, informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych); 2. oceny publikacji naukowej wskazanej jako osiągnięcie naukowe; 3. oceny pozostałego dorobku naukowego i aktywności naukowej habilitantki po uzyskaniu doktoratu (realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej, w szczególności zagranicznej); 4. oceny osiągnięć dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę po uzyskaniu przez habilitantkę doktoratu; 5. oceny pozostałych informacji dotyczących kariery zawodowej habilitantki; 6. konkluzji.

1. Najważniejsze fakty z życiorysu zawodowego habilitantki

Doktor Justyna Adamus-Kowalska jest absolwentką Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, na którym w 2003 roku uzyskała tytuł zawodowy magistra informacji naukowej i bibliotekoznawstwa na podstawie pracy dyplomowej pt. „Polityka informacyjna w Polsce w

latach 1945-2002”. Pięć lat później, uchwałą Rady Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Śląskiego z dnia 20 maja 2008 roku, na podstawie złożonych egzaminów i przedstawionej rozprawy doktorskiej pt. „System informacji archiwalnej w Polsce. Projektowanie języka klasyfikacji dokumentów elektronicznych”, uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie bibliologii.

Z dostarczonej dokumentacji wynika, że habilitantka nie ubiegała się wcześniej o stopień doktora habilitowanego.

Habilitantka naukowo i badawczo związana jest z Uniwersytetem Śląskim w Katowicach, na którym w latach 2008-2019 pracowała na stanowisku adiunkta na Wydziale Filologicznym w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej, a od 2019 roku na Wydziale Humanistycznym w Instytucie Nauk o Kulturze. W tym czasie dwukrotnie przebywała na urloпах macierzyńskich i rodzicielskim.

Habilitantka, w latach 2003-2008, przed rozpoczęciem kariery naukowej, zdobywała także doświadczenie zawodowe w Archiwum Państwowym w Katowicach jako młodszy archiwista-bibliotekarz oraz w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Śląskiego w Katowicach jako archiwista. Dla bibliologa doświadczenie z własnej pracy w archiwach stanowi dobrą podstawę do własnych badań.

2. Ocena publikacji naukowej pt. „Proces informatyzacji administracji publicznej i jego wpływ na kształtowanie narodowego zasobu archiwalnego stanowiącego dziedzictwo kulturowe ludzkości” wskazanej jako osiągnięcie naukowe wymienione w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2023 r. poz. 742).

Zgodnie z art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, jako osiągnięcie stanowiące podstawę ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, doktor Justyna Adamus-Kowalska wskazała monografię zatytułowaną „Proces informatyzacji administracji publicznej i jego wpływ na kształtowanie narodowego zasobu archiwalnego stanowiącego dziedzictwo kulturowe ludzkości”, wydaną w Katowicach w 2021 roku przez Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego. Recenzję wydawniczą publikacji wykonał dr hab. Jacek Janowski, prof. PW.

Na książkę liczącą 318 stron składają się: spis treści, wykaz skrótów, liczący 14 stron wstęp, 6 rozdziałów, 2 stronicowe zakończenie, liczące 51 stron aneksy i 18 stron bibliografia oraz anglo- i niemieckojęzyczne streszczenia. Tekst właściwy dysertacji stanowi 218 stron.

Autorka wyżej wymienione dzieło uznała za zwieńczenie wieloletnich badań nad problematyką tak zasobów archiwalnych, jak i procesu samej archiwizacji. Starła się, jak stwierdziła, nie tylko zdiagnozować w nim metody i narzędzia stosowane w procesie aktotwórczym, dokonując ich oceny, ale także wyszczególnić najważniejsze problemy i sposoby ich rozwiązania.

Autorka celem badawczym uczyniła omówienie zmian w kształtowaniu narodowego zasobu archiwalnego wynikających, jej zdaniem, z rozwoju technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz wskazanie, jakie znaczenie ma nadzór i zachowanie dokumentacji archiwalnej dla przekazywania pamięci zbiorowej kolejnym pokoleniom.

Problem podnoszony w monografii uważam za ważny, ponieważ otwiera on pole do pogłębionej refleksji nad rolą procesu informatyzacji administracji publicznej oraz nawiązuje do konieczności doskonalenia tego procesu z racji jego wpływu na kształtowanie narodowego zasobu archiwalnego, będącego niejako dziedzictwem kulturowym ludzkości. Podnosi też problem osiągnięcia zmiany społecznej w długofalowym zarządzaniu tymże procesem z kluczowej perspektywy, czyli nowej jakości komunikacji z obywatelami. Należy więc podkreślić w tym miejscu trafność przedmiotu pracy oraz jego szczególną aktualność.

W pierwszym rozdziale monografii, zatytułowanym „Współczesne procesy aktotwórcze”, złożonym z dziewięciu podrozdziałów, autorka skoncentrowała się na precyzyjnym zdefiniowaniu analizowanego obszaru badawczego. Przybliżyła w nim, na czym polegają procesy - aktotwórczy i archiwotwórczy, kluczowe, by zrozumieć, na czym polega kształtowanie narodowego zasobu archiwalnego. Omówiła pojęcie aktotwórcy, wymieniając kryteria decydujące o jego wskazaniu jako tego, który wytwarza materiały archiwalne, czyli dokumentację mającą wartość historyczną. Sprecyzowała rolę archiwisty w procesie aktotwórczym, wskazując jednocześnie zakres jego odpowiedzialności w sprawowaniu nadzoru nad dokumentami w archiwach państwowych oraz archiwach bieżących. W podrozdziale poświęconym instytucjom wytwarzającym materiały archiwalne autorka dokonała obserwacji, opisu i kategoryzacji różnych typów odpowiedzialności za materiały archiwalne, takich jak: odpowiedzialność prawna, ekonomiczna, społeczna i etyczna. W związku z tym przedstawiła, jakie osoby i/lub instytucje występują w każdej z nich, a także jakie stawiane są wobec nich oczekiwania społeczne. Te, jak podkreśliła autorka na dalszym etapie rozważań, ciągle rosną, a wynika to z wysokiej świadomości społecznej na temat form i sposobów finansowania tychże instytucji. Dbalność o archiwa i ich zasób stanowi obowiązek państwa. Instytucje utrzymywane przez państwo z podatków płaconych przez obywateli powinny zatem funkcjonować nienagannie. W kolejnych podrozdziałach – zarządzanie

przedarchiwalne, system kancelaryjny, wykaz akt oraz wartościowanie dokumentacji, w tym dokumentacji osobowej (s. 40-57.), autorka omówiła teorię i praktykę pracy kancelaryjnej, wskazując zmiany, jakie powoduje zastosowanie nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych. Nadzór nad dokumentacją archiwalną i jej zachowywaniem jest znaczący dla przekazywania pamięci zbiorowej z pokolenia na pokolenie, a sama komunikacja z administracją publiczną powinna być prosta, szybka, wiarygodna i skuteczna. Wobec dokonującej się rewolucji technologicznej, zapewnić to powinna komunikacja publiczna w formie elektronicznej.

Rozdział drugi, zatytułowany „Geneza i kierunki rozwoju procesów informatyzacji”, złożony z siedmiu podrozdziałów, autorka poświęciła omówieniu problematyki nowoczesnych metod informatyzacji administracji publicznej, stanowiących odpowiedź na tworzony narodowy zbiór archiwalny i metody jego postępowania wobec narastającego zasobu archiwalnego. Przybliżyła w nim etapy oraz główne założenia, które zdaniem Habilitantki, wydają się niezbędne, by móc prowadzić proces informatyzacji. W jednym z kolejnych podrozdziałów przedstawiła stan informatyzacji państwa, który postępuje w szybkim tempie, niosąc za sobą zmianę gospodarki z przemysłowej w opartą na wiedzy i informacji (s. 66-68.). Pani doktor podkreśliła, że informacja, w dzisiejszych czasach, stała się cennym zasobem, w związku z czym technologie powinny sprzyjać nie tylko szybkiemu przekazowi informacji, ale też ich analizowaniu i wyciąganiu wniosków na tej podstawie w sposób automatyczny. Stwierdziła też, że nowe kanały komunikacyjne powinny być tak samo ważne jak oficjalne sposoby komunikacji tradycyjnej (s. 65.). Równie istotny aspekt procesu informatyzacji autorka omówiła w kolejnym podrozdziale, skupiając się na budowie elektronicznej administracji, opartej na dokumentach programowych e-administracji (programy Interchange of Data Between Administrations (IDA) i IDA II, IDABC) (ss. 80-86.). Stwierdziła, że obecnie obywatele uczestniczą w życiu publicznym w coraz większym stopniu, a dzieje się tak za sprawą, między innymi, właśnie rozwoju e-administracji (s. 77-80.). Analizując wspomniany obszar, wzięła też pod uwagę potrzeby informacyjne administracji publicznej (w tym dane i informacje niezbędne do funkcjonowania administracji czy narzędzia informatyczne takie jak sprzęt wraz z oprogramowaniem potrzebne do przetwarzania informacji), nowe zasady tworzenia narodowego zasobu archiwalnego oraz zasady dostępu do informacji publicznej. Wszystko to powinno, zdaniem Pani doktor, sprostać nie tylko wewnętrznym wymaganiom administracji (s. 66.), ale też zewnętrznym potrzebom obywateli, w tym przedsiębiorców czy pozostałych poza administracyjnych interesantów, z zachowaniem procedur ochrony stron wobec rosnącego zagrożenia cyberprzestępczością (s. 88.).

W rozdziale trzecim pt. „Regulacje prawne w administracji i nadzorze nad narastającym zasobem archiwalnym” autorka skoncentrowała się na zobrazowaniu osadzenia systemu administracji publicznej w kontekście prawnym. Wskazała, że dla podjętej w książce problematyki istotne jest, że archiwalna kontrola biurowości jest najmłodsza z form nadzoru nad narastającym zasobem archiwalnym. Swoje rozważania rozpoczęła od przedstawienia ustroju demokratycznego, w jakim funkcjonuje administracja publiczna w Polsce. Omówiła następnie wytyczne istotne w organizacji państwowej sieci archiwalnej (liczącej 30 archiwów państwowych wraz z podległymi im 41 oddziałami zamiejscowymi i 4 ekspozyturami) (s. 109.); podstawy prawne kształtowania narodowego zasobu archiwalnego (który, zgodnie z art. 2 ust. 1 przywoływanej przez Autorkę ustawy, powinien służyć nauce, kulturze, gospodarce narodowej i potrzebom obywateli); zasady (pertynencji i proveniencji), mające wpływ na kształtowanie systemu informacji archiwalnej; narodowy zasób archiwalny (w nadzorze nad którym konieczny jest jego podział na państwowy i niepaństwowy ze względu na kryterium aktotwórcy) oraz - w oparciu o literaturę źródłową, dokonała przeglądu podstaw i regulacji prawnych postępowania z dokumentacją elektroniczną i prowadzenia informatyzacji administracji publicznej. Refleksje nad przywołanymi licznymi prawnymi regulacjami informatyzacji administracji publicznej zakończyła, zwracając uwagę na strategię kierunkową rozwoju informatyzacji Polski do roku 2013 oraz perspektywiczną prognozę transformacji społeczeństwa informacyjnego do roku 2020, opracowane przez Ministerstwo Nauki i Informatyzacji 24 czerwca 2005 roku, mającą na celu poprawę rozwoju polskich zasobów cyfrowych, w tym bibliotecznych i archiwalnych (s. 132.).

„Dokument elektroniczny” to tytuł czwartego rozdziału, w którym doktor Justyna Adamus-Kowalska, rozpoczynając od historycznego ujęcia dokumentu i wartości dowodowej dokumentacji w postaci elektronicznej (s. 133-135.), szczegółowo odniosła się do definicji dokumentu elektronicznego i podstaw prawnych do jego wprowadzenia w postępowaniu administracyjnym oraz w archiwizacji (s. 135-146.). W kolejnych podrozdziałach omówiła też technologię dokumentu elektronicznego i formularze elektroniczne. Na uwagę zasługuje fakt, że autorka zamieściła w nim przeprowadzone badania własne, dotyczące poziomu wykorzystania podpisu elektronicznego w wybranych urzędach wojewódzkich w Polsce w czasie 5 lat, a dokładnie w latach 2015-2019, wskazując jednocześnie, jak przedstawia się procentowy udział pracowników posiadających podpis elektroniczny (co zobrazowała w Tabelach 4. i 5. zamieszczonych na s. 151. oraz na Wykresie 3. na s. 152.) oraz jak wykorzystywany jest on w komunikacji elektronicznej w Polsce podczas obsługi wniosków związanych z programem świadczeń wychowawczych „Rodzina 500+” (co pokazała w Tabeli

6. i na Wykresie 4. zamieszczonych na s. 156.). W podrozdziałach poświęconych elektronicznemu zarządzaniu dokumentami (Elektroniczne Zarządzanie Dokumentami (EZD)); badaniu poziomu wykorzystania dokumentu elektronicznego w komunikacji z administracją publiczną (w którym wskazała problemy i oczekiwania administracji publicznej wobec komunikacji elektronicznej); archiwizacji dokumentu elektronicznego (w którym przybliżyła projekt Archiwum Dokumentów Elektronicznych (ADE)); przekazywaniu materiałów archiwalnych do archiwów państwowych, a także bezpieczeństwu informacji (w którym wyjaśniła, że polityka bezpieczeństwa informacji musi być określona przez tak właściwe przepisy wewnętrzne, jak i dokumenty, wskazujące sposób ochrony i zapewnienia bezpieczeństwa, a także metody postępowania w przypadku wykrycia naruszeń. Polityka ta, zdaniem habilitantki, wskazuje, nie tylko, jakie zbiory informacji podlegają ochronie, ale też jaki jest dozwolony zakres przetwarzania tego typu informacji, a także jej udostępniania. Zatem zasoby informacji w instytucjach publicznych, mimo powszechnej dostępności z racji ich publicznego charakteru, stanowią również swoiste tajemnice chronione ustawowo oraz informacje, które podlegają ochronie ze względu na interes danej instytucji, s. 176-178.) zawarła kolejne zagadnienia poszerzające problematykę publikacji.

W rozdziale piątym niniejszej dysertacji, zatytułowanym „Zarządzanie wiedzą w procesie informatyzacji administracji publicznej”, doktor Justyna Adamus-Kowalska zgromadziła informacje i krytyczne uwagi na temat zarządzania wiedzą w procesie informatyzacji administracji publicznej. Dokonała w nim charakterystyki technologii informacyjno-komunikacyjnych, mających usprawniać przepływ informacji w społeczeństwie, a także możliwości komunikacyjne ludzi, wskazując przy tym, że są to dynamicznie rozwijające się działy gospodarki (s. 179-183.). W wyżej wymienionym podrozdziale skupiła się też na zdefiniowaniu i omówieniu pojęcia wiedzy jako zbioru przetworzonych danych i informacji, zarządzanemu poprzez standaryzację określonych działań, pokazując to na przykładzie organizacji/przedsiębiorstw, zarządzanych przy wykorzystaniu zasobów wiedzy. W podrozdziale dotyczącym zarządzania wiedzą autorka postawiła tezę, że, aby sprostać nowoczesnym trendom zarządzania, administracja publiczna powinna zmierzać w kierunku budowy mechanizmów zarządzania wiedzą. Wskazała, że zarządzanie wiedzą w firmie, polegające na gromadzeniu zasobów wiedzy i jej odpowiednim wykorzystywaniu, zwrócenie uwagi na infrastrukturę i architekturę systemu zarządzania wiedzą, stosowanie modeli i narzędzi wspomagających ten proces, a także unikanie barier utrudniających przepływ wiedzy, może przynieść wiele korzyści. Habilitantka zwróciła też uwagę na technologie sztucznej inteligencji (ang. *artificial intelligence* (AI)) wspierające tworzenie systemów pomagających

w społeczno-gospodarczym rozwoju państwa, które to w swojej polityce uwzględnia liczne programy i projekty dające możliwości wykorzystywania narzędzi AI (s. 194.). Jej zdaniem również w administracji publicznej, w której powstaje znaczna część narodowego zasobu archiwalnego, koniecznością są przewartościowanie i zmiana sposobów oraz form pracy, by nadać za nową rzeczywistością społeczno-gospodarczą współpracy z inteligentnymi, autonomicznymi maszynami (automatyzacja czasu pracy) uczącego się państwa i społeczeństwa (s. 197-198.). W kolejnych podrozdziałach habilitantka odniosła się do podejmowania decyzji w sposób zautomatyzowany; archiwizacji wiedzy; potrzeb informacyjnych użytkowników informacji archiwalnej, a także zagrożeń związanych z cyberbezpieczeństwem w o kontekście cyberkultury. Automatyzacja podejmowania decyzji jest, zdaniem autorki książki, szansą na podniesienie efektywności działania instytucji publicznych oraz firm, ponieważ systemy wspomagane przez AI mogą przejąć od człowieka/pracownika część żmudnych elementów jego archiwizacyjnej pracy. Niemniej jednak, przywołała ona też badania, które dowodzą, że czynnik ludzki wydaje się niezbędny dla zapewnienia przejrzystości i odpowiedzialności wszelkich procesów decyzyjnych (s. 202.). Archiwizacja wiedzy w administracji, natomiast, co podkreśliła autorka, poza tym, że jest konieczna, to przekłada się na łatwość komunikacji, wymianę danych, szybkość i sprawność działania oraz inne pojęcie dokumentu, w tym materiałów archiwalnych. Wymaga to jednak nowego sposobu postępowania z danymi, czyli administrowania (zarządzania) nimi i zapewnienia im bezpieczeństwa (s. 203-204.). Habilitantka stwierdziła też, że „W metodyce nadzoru nad narastającą dokumentacją archiwalną istotne jest uwzględnienie problematyki potrzeb informacyjnych.” (s. 205.), a co za tym idzie, miejsca i potrzeb użytkownika w systemie informacji archiwalnej, które determinują znaczenie nie tylko szeregu zagadnień projektowania, ale i funkcjonowania tego systemu. Autorka zwróciła także uwagę na to, że użytkownicy oceniają dostępny system informacji, przede wszystkim ze względu na czas potrzebny do znalezienia pożądanej informacji. Podrozdział siódmy rozdziału piątego, zatytułowany „Zagrożenia cyberkultury” zwraca uwagę odbiorcy na wszechobecność cyberprzestrzeni i związaną z nią powszechność problemu cyberbezpieczeństwa. Cyberprzestrzeń powinna podlegać większej kontroli, zostać uregulowaną prawnie ze względu na bezpieczeństwo jej użytkowników. Polityka bezpieczeństwa w administracji publicznej danych przetwarzanych w zbiorach manualnych czy cyberbezpieczeństwa danych w systemach informatycznych zdaniem pani doktor ma dziś strategiczne znaczenie, ponieważ wszelkie cyberataki, obejmujące chociażby zarządzanie scentralizowanymi i skoordynowanymi w skali krajowej archiwami czy prowadzenie transakcji w obrocie prawnym przy użyciu dokumentów

elektronicznych i elektronicznego oświadczenia woli, mogą zagrażać państwu, powodując jego destabilizację (s. 208-214.).

Rozdział szósty, ostatni, zatytułowany „Informatyzacja w kształtowaniu narastającego zasobu archiwalnego” stanowi niejako odpowiedź na przywołane i omówione w poprzednich rozdziałach problemy. Zdaniem autorki wymuszają one wprowadzenie zmian organizacyjnych w procesie nadzoru nad narastającym zasobem archiwalnym. Reorganizacja w postaci przeprowadzenia informatyzacji nadzoru nie tylko na poziomie krajowym, ale też na poziomie wewnętrznej pracy urzędów wydaje się wielce uzasadniona. Habilitantka w rozdziale odniosła się do zagadnień wartości informacji w ujęciu administracyjnym; zarządzania przedarchiwalnego w ujęciu informacyjnym; teorii wartości informacji; zarządzania wiedzą w przedsiębiorstwie i budowy ontologii; archiwizacji internetu; potrzeb informacyjnych; informatyzacji w kształtowaniu narastającego zasobu archiwalnego jako prowadzenia zmiany organizacyjnej, a także zarządzania poprzez bazy wiedzy. Rozwiązanie, jakie autorka książki zaproponowała w wyniku badań, dotyczy informacyjnego zarządzania przedarchiwalnego, w którym to wskazała kilka etapów postępowania. Uznała więc, że wewnątrz organizacji należy przeprowadzić między innymi analizę narzędzi i metod postępowania z dokumentacją przy wykorzystaniu technologii informacyjno-komunikacyjnych, ponieważ obrazuje to stan systemu informacyjnego danej instytucji wraz ze wskazaniem zmian i nowych, niewykorzystywanych dotychczas technologii. Warto się skupić na upowszechnianiu wiedzy związanej z wyżej wymienionymi zagadnieniami ze wskazaniem korzyści, jakie wynikają z takiego zarządzania. Wywiad i analiza SWOT niezbędne wydają się do uzyskania odpowiedzi na temat mocnych i słabych stron systemu, a także szans i zagrożeń, jaki może on ze sobą nieść. Optymalna ścieżka postępowania w procesie informatyzacji, zdaniem autorki, wiąże się z wyborem narzędzi informatyzacji możliwych do wprowadzenia, ze wskazaniem tych koniecznych do wdrożenia i planowanych do rozwinięcia w późniejszym czasie. Natomiast informatyzacja w kształtowaniu narastającego zasobu archiwalnego jako wprowadzenie zmiany organizacyjnej, czyli swego rodzaju reformy, dotyczy uaktualnienia wykorzystywanych narzędzi i zmiany metod pracy. Do tego potrzebna jest też wiedza z zarządzania zmianą oraz świadomość pojawiających się w organizacji problemów związanych z planowaną zmianą. By zminimalizować negatywne skutki zmiany, trzeba zaplanować jej wdrożenie poprzez szkolenia, motywację pracowników, a nawet włączenie ich do procesu informatyzacji. Proces informatyzacji w odniesieniu do nadzoru nad narastającym zasobem archiwalnym powoduje również całkowite odejście od konieczności sprawowania osobistej kontroli nad podmiotem, który wytwarza materiały archiwalne. Autorka w niniejszym rozdziale zwróciła też uwagę na zarządzanie poprzez bazy

wiedzy, oparte na utworzeniu bazy wiedzy eksperckiej z różnych obszarów funkcjonowania archiwów i administracji publicznej. Podsumowując, nadzór i kontrola nad narastającym zasobem archiwalnym powinien, zdaniem autorki, odbywać się w sposób ciągły i koncentrować się w znacznym stopniu na danych, informacji i wiedzy, nie zaś na samych dokumentach.

Proces informatyzacji w administracji publicznej ma na celu, przede wszystkim, poprawę funkcjonowania systemów informacyjnych administracji publicznej. Niemniej jednak, postępująca informatyzacja i coraz powszechniejsze posługiwanie się cyfrowymi danymi oraz informacją nie może budować narodowego zasobu archiwalnego wyłącznie przy wykorzystywaniu tradycyjnych, sprowadzonych mechanizmów i zasad nadzoru nad narastającym zasobem archiwalnym. Wymaga reorganizacji w celu unowocześnienia, ponieważ systemy te umiejscowione w obszarze działań administracyjnych, odpowiadają za sprawną realizację zadań publicznych.

Ze względu na charakter rozprawy habilitantka zadeklarowała i zastosowała metody przyjęte w naukach o komunikacji społecznej i mediach. Przeprowadziła badania empiryczne, wyciągając z nich określone wnioski. Zbadala tak zwane przedpole archiwalne, dzięki czemu mogła zaprezentować rzetelny i oryginalny obraz obecnego procesu aktotwórczego. Wyciągnięte przez nią wnioski z badań określam jako trafne. Wskazują one na konieczność przewartościowania archiwalnych paradygmatów oraz modernizacji funkcjonujących w archiwistyce pojęć i teorii ze względu na gwałtowny postęp technologiczny. Autorka dokonała analizy zadań i funkcji archiwów cyfrowych w kształtowaniu narodowego zasobu archiwalnego, bazujących na rozwiązaniach AI. Ramy dla zaproponowanych zmian zdefiniowała poprzez analizę stanu informatyzacji administracji publicznej, wdrożenia założeń programowych e-administracji, prawodawstwo oraz analizę instytucjonalną przeprowadzoną na próbie badawczej 16 urzędów wojewódzkich w Polsce w latach 2010-2019. Niedosyt pozostawia kwestia pogłębionej analizy zawartości pod względem jakościowym i porównawczym. Działania analityczne zostały wsparte badaniami literatury naukowej, która dostarczyła autorce informacji na temat globalnych trendów w zakresie zastosowania nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych, udostępniania informacji publicznej, zarządzania wiedzą na wielu obszarach – technicznym, prawnym, a także społeczno-gospodarczym. Badanie stanu informatyzacji wskazanych podmiotów publicznych w Polsce przeprowadziła za pomocą między innymi analizy danych statystycznych publikowanych przez Główny Urząd Statystyczny, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwo Cyfryzacji; przepisów dotyczących informatyzacji; otwartych danych publicznych na stronie widok.gov.pl. Wykorzystała też liczne raporty i dostępne

strategie, w tym Narodowego Archiwum Cyfrowego na lata 2017-2019. Wykorzystane przez habilitantkę literatura i źródła są obszerne i w czasie pisania publikacji - aktualne.

Podsumowując, publikacja doktor Justyny Adamus-Kowalskiej na temat procesu informatyzacji administracji publicznej w Polsce, stanowiąca kompendium wiedzy we wskazanym obszarze, świadczy o dobrej orientacji autorki w badanym przedmiocie, a także o znajomości literatury przedmiotu. Za przykład tego uznaję osadzenie przywoływanych przez autorkę definicji zagadnień i koncepcji w rozważaniach wielu cytowanych w pozycji autorów. Jest pierwszą, jak do tej pory książką, podejmującą problem archiwizacji zasobów informacyjnych państwa w skali ogólnopolskiej. Konteksty badawcze poruszane w książce można odnaleźć w załączonych do oceny dorobku wybranych publikacjach.

Strukturę pracy oceniam jako na ogół poprawną, przemyślaną, logiczną i podporządkowaną zamierzeniom badawczym. Praca została podzielona na sześć rozdziałów. Zawiera wstęp i zakończenie oraz aneksy i poprawnie sporządzoną bibliografię. Zabrakło niestety indeksu rzeczowego, co w książkach naukowych tej rangi powinno być stałą praktyką.

W odniesieniu do części merytorycznej stwierdzam, że w podrozdziale siódmym rozdziału piątego zatytułowanym „Zagrożenia cyberkultury”, choć habilitantka wykazała się dobrą znajomością przywoływanych w pracy zagadnień, to opisała zjawisko cyberbezpieczeństwa w cyberprzestrzeni, nie definiując wskazanej w tytule cyberkultury. Pojęcie to wraz z odniesieniami powinno się znaleźć w tekście głównym podrozdziału. Na uwagę zasługuje również duża świadomość habilitantki, co do metodologicznej przydatności stosowanych w rozdziałach pojęć.

W odniesieniu do metodologii pozytywnie oceniam dobór próby badawczej. Selektywność, poprzez wybranie jedynie 16 urzędów wojewódzkich w Polsce w latach 2010-2019, pozwoliło uzyskać jednolitość materiału, który jednak nie został poddany ani dogłębnej analizie zawartości ani zobjektywizowanej analizie porównawczej. Zubożyło to materiał pod względem poznawczym. Autorka nie ma też w zwyczaju zamieszczania obszernego, wyczerpującego podsumowywania nie tylko prowadzonych badań, ale i tych, do których odwołuje się w pracy. Ostatecznie materiał badawczy okazał się obszerny i stanowi cenną bazę danych, doskonałą do wykorzystania w innych opracowaniach.

Praca od strony formalnej prezentuje się bez zarzutu. Autorka wykorzystwała i przetworzyła pozyskane i zastane dane, w celu analizy, której wyniki przedstawiła w tabelach, sporządzonych starannie i czytelnie. Praca została napisana na ogół klarownym i poprawnym językiem.

Główna uwaga krytyczna dotyczy wniosków z badań w formie bardzo skromnych konkluzji, zarówno pod względem obszerności, jak i zawartości merytorycznej. Na tle zgromadzonego materiału źródłowego, który jest bardzo bogaty i dobrze uporządkowany, dziwi niespełna dwustronicowe zakończenie. Ogranicza się ono do ogólnych stwierdzeń, które już wcześniej pojawiły się w pracy i nie zawiera konstatacji sformułowanych *explicite*, wskazujących na zrealizowanie celu badawczego.

Wkład habilitantki w dyscyplinę nauki o komunikacji społecznej i mediach stanowią niewątpliwie dokładnie uporządkowane przeglądy i analizy dotyczące przeprowadzonych badań. Zebrany materiał został uporządkowany według logicznych kryteriów, przedstawiony w sposób przejrzysty i dostępny. Wkład habilitantki do dyscypliny stanowią także rozważania z rozdziałów od czwartego do szóstego, dotyczące dokumentacji elektronicznej, zarządzania wiedzą w procesie informatyzacji administracji publicznej oraz informatyzacji w kształtowaniu narastającego zasobu archiwalnego.

Konkludując, analiza dorobku naukowego doktor Justyny Adamus-Kowalskiej, przedstawionego jako osiągnięcie pt. „Proces informatyzacji administracji publicznej i jego wpływ na kształtowanie narodowego zasobu archiwalnego stanowiącego dziedzictwo kulturowe ludzkości” pozwala jednoznacznie stwierdzić, iż stanowi on „znacznym wkład” w rozwój dyscypliny – nauki o komunikacji społecznej i mediach. Osiągnięcie ma charakter wnikliwy (choć w wielu miejscach należałoby go dopracować, np. tam, gdzie omówienie zagadnienia opiera się jedynie na wymienianiu składowych bez ich uzasadnienia czy nawet krótkiej analizy), kompleksowy i wielowątkowy, co wynika z obranego tematu oraz publikacji naukowych ukazujących rezultaty badań naukowych. Mając na uwadze powyższe, stwierdzam, że recenzowana monografia spełnia wymogi pod względem merytorycznym oraz warsztatu naukowego, stawiane osiągnięciu naukowemu wymienionemu w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2023 r. poz. 742).

3. Ocena pozostałego dorobku naukowego i aktywności naukowej habilitantki po uzyskaniu doktoratu

W dorobku naukowym po uzyskaniu doktoratu, niestanowiącym głównego osiągnięcia naukowego, znajdują się razem 24 pozycje opublikowane od 2008 roku do 2022 r. Daje to po 1,7 publikacji rocznie, a więc jest to liczba bardzo niska. Odnajdujemy tam jeden tekst w języku angielskim który został wydany przez czasopismo „Social Communication” z listy

ERIH. 1 monografia, praca doktorska, została opublikowana w 2011 roku. 21 artykułów, w tym jeden w języku angielskim wspomniany wyżej, ukazało się w czasopiśmie naukowych, a 2 rozdziały znalazły się w monografiach wieloautorskich. W jednym przypadku, doktor Adamus-Kowalska jest współautorką artykułu. W dokumentacji nie wskazała ona jednak ani w żaden sposób nie potwierdziła, chociażby w formie załączonego oświadczenia o udziale procentowym autorów tekstu w jego tworzenie. Publikując prace naukowe, robimy to w zasadzie dla innych, dzieląc się wiedzą, a nie dla siebie, o czym najlepiej świadczy czytelność tekstów i ich cytowalność, wyrażona choćby w danych publikowanych na stronach internetowych ResearchGate, Scopus czy na Google Scholar. Na ResearchGate odnaleźć można 7 publikacji habilitantki, z czego jedna nie stanowi wskazania w dodatkowym dorobku naukowym. Na 6 publikacji autorka ma 1 cytowanie i obecnie 186 osób, które przeczytało jej teksty. W bazie Scopus figuruje tylko jeden tekst, a na Google Scholar tylko 6 z niewielką liczbą cytowań o wartości 14 cytowań (bez samocytowań). Pani doktor do wykazu dorobku załączyła też opublikowane prace o charakterze innym niż naukowy. Należą do nich między innymi drobne recenzje i prace redakcyjne.

Reasumując, w przyszłości, autorka powinna zastanowić się nie tylko nad zwiększonym zaangażowaniem w publikowanie prac, ale też nad wyborem miejsca wydawania tychże, zgłaszać je do czasopism o szerszym zasięgu, z dużo wyższą punktacją i z łatwiejszym dostępem dla czytelników.

Aktywność konferencyjna stanowi bardzo ważny obszar działalności każdego badacza, dając szansę na szybką prezentację najświeższych wyników badań, zanim jeszcze zostaną one opublikowane. To z kolei zabiera czas. Na aktywność konferencyjną doktor Adamus-Kowalskiej składa się 21 konferencji, z czego 17 o statusie ogólnopolskim, a tylko 4 międzynarodowym. Tylko na 9 konferencjach ogólnopolskich habilitantka wystąpiła, prezentując referaty i tylko na 1 konferencji międzynarodowej. Na liście znalazłam jedynie jedno wystąpienie w języku angielskim na konferencji międzynarodowej organizowanej we Włoszech (Rzym 2022 roku).

Reasumując aktywność naukową habilitantki po uzyskaniu doktoratu należy uznać, że jej zaangażowanie w wyżej omówiony obszar było umiarkowane, a oceniając wystąpienia z referatem – mierne, bowiem udział w konferencjach daje możliwość nawiązywania wielu kontaktów, które przekładają się następnie na inne obszary współpracy, w tym na projekty badawcze. Jest to zdecydowanie jeden z najlepszych i najbardziej owocnych sposobów dzielenia się własnymi osiągnięciami i wynikami badawczymi, a także nawiązywania kontaktów naukowych. Gorąco radzę habilitantce zintensyfikować ten obszar aktywności w

przyszłości poprzez uczestnictwo czynne. Na podkreślenie zasługuje też fakt, że niestety, w dołączonych skanach dokumentacji brakuje kompletu potwierdzającego udział habilitantki we wszystkich wskazanych w dorobku konferencjach.

Habilitantka, w swoim dorobku, nie wykazała niestety członkostwa w jakimkolwiek Komitecie organizacyjnym konferencji ani też sama nie zorganizowała żadnej konferencji o charakterze międzynarodowym czy krajowym.

W dorobku Pani doktor znajduje się natomiast 7 wyjazdów o międzynarodowym zasięgu w ramach programu Erasmus+ w latach 2017-2023, z przerwą w okresie 2020-2021 spowodowaną pandemią, obejmujących szkolenia i dydaktykę (jedynie w 2023 roku prowadzenie wykładów dla łotewskich studentów) na partnerskich uczelniach. Habilitantka dwukrotnie uczestniczyła w projektach w Turcji - w Ankarze i w Pamukkale, dwukrotnie w projektach we Włoszech – w Bolonii i Mediolanie, raz w Hiszpanii – w Walencji, raz w Gruzji – w Tbilisi i raz na Łotwie – w Lipawie.

Projekty badawcze o krajowym i międzynarodowym zasięgu to kolejny ważny obszar, który daje możliwość wypracowywania i dzielenia się z innymi własnymi dokonaniem i odkryciami. W tym zakresie, można by rzec, habilitantka nie ma dokonań. Jedyne zespoły badawcze, w który zaangażowana jest Pani doktor, ma charakter instytutowy, jednakże doktor Adamus-Kowalska nie wskazała w nim swojej roli ani zakresu swoich działań, podając tylko, czym zajmuje się zespół. Jest to aktywność, którą habilitantka zdecydowanie powinna zintensyfikować w przyszłości.

Doktor Adamus-Kowalska jest członkiem dwóch międzynarodowych towarzystw naukowych i jednego ogólnopolskiego. Od 2008 roku jest członkiem Polskiego Towarzystwa Informatyki i Nauki, od 2013 roku członkiem International Society for Knowledge Organization, a od 2022 roku członkiem International Council on Archives. Habilitantka nie podała jednak informacji o pełnionych w ramach członkostwa funkcjach, co pozwala domniemać, że z członkostwa czerpie jedynie korzyści w postaci np. niższych składek konferencyjnych czy informacji o wydarzeniach naukowych organizacji - rodzimych bądź patronackich i prawie do uczestnictwa w nich.

Po uzyskaniu stopnia doktora habilitantka w latach 2016-2020 była redaktorem czasopisma „Nowa Biblioteka. Usługi, Technologie Informacyjne i Media”. Zajmowała się obsługą baz danych.

Habilitantka w swoim dorobku wykazała też zrecenzowanie artykułów naukowych dla „Toruńskich Studiów Bibliologicznych” oraz „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Librorum”. Nie wykazała jednak ich ilości i przyporządkowania do wskazanych czasopism.

4. Ocena osiągnięć dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę po uzyskaniu przez habilitantkę doktoratu

Habilitantka wykazała w swoim dorobku liczne zajęcia dydaktyczne, wymieniając 27 prowadzonych w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej na Wydziale Filologicznym oraz w Instytucie Nauk o Kulturze na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Śląskiego przedmiotów bez wskazania jednak ich formy, stopnia, trybu oraz kierunków. Niemniej jednak, jest to długa lista, wymagająca zarówno dużego zaangażowania czasowego, jak i merytorycznego przygotowania. Poza instytutem habilitantka prowadziła wykłady na studiach podyplomowych z Archiwistyki kościelnej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego. W 2023 roku przeprowadziła wykłady w ośrodku zagranicznym na Uniwersytecie w Lipawie na Łotwie w ramach programu Erasmus+.

W osiągnięciach dydaktycznych habilitantki zabrakło prowadzenia seminariów licencjackich i magisterskich, a w związku z tym wypromowania licencjatów i magistrów. Była ona jedynie recenzentem 4 prac na poziomie licencjackim bądź magisterskim. Pani doktor nie wskazała jednak stopnia studiów przy wymienionych pracach.

W obszarze osiągnięć organizacyjnych doktor Justyna Adamus-Kowalska wymieniła przygotowanie kilku modułów do nauczania przedmiotów oraz sylabusy w uczelnianym systemie organizacji studiów. W odniesieniu do modułów nie podała jednak ich konkretnej ilości ani przedmiotów, których one dotyczyły. Jeśli zaś chodzi o opracowanie sylabusów, to należy podkreślić, że są one wpisane w obowiązek dydaktyczny pracownika, a ich przygotowywanie organizacyjnie nie jest niczym szczególnym. Habilitantka była także koordynatorem przedmiotów na kierunku Informacja naukowa i bibliotekoznawstwo, Informacja w instytucjach e-społeczeństwa oraz Architektura informacji.

Reasumując, działalność dydaktyczna, obowiązkowe i nadobowiązkowe zajęcia, podejmowane z własnej chęci i woli, nie są niestety imponujące. W dorobku habilitantki zabrakło osiągnięć wpisujących się nie tylko w popularyzację nauki, ale także dodatkowego zaangażowania dydaktyczno-organizacyjnego prowadzonego na rzecz macierzystej uczelni i jej studentów. Wypada żałować też, że pani doktor nie ma żadnych doświadczeń w zakresie prowadzenia seminariów dyplomowych, promowania licencjatów, magistrów i współpromowania doktorantów w charakterze promotora pomocniczego, co w dorobku samodzielnego pracownika badawczo-dydaktycznego jest niezbędne, nie ma też żadnych doświadczeń w zakresie staży zagranicznych i w innych ośrodkach akademickich w kraju.

5. Ocena pozostałych informacji dotyczących kariery zawodowej habilitantki

Doktor Justyna Adamus-Kowalska do momentu uzyskania stopnia naukowego doktora pracowała na stanowisku młodszego archiwisty-bibliotekarza w Archiwum Państwowym w Katowicach, a następnie podjęła pracę archiwisty w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Śląskiego w Katowicach, zdobywając doświadczenie w pracy kancelaryjno-archiwalnej. Habilitantka po uzyskaniu stopnia naukowego doktora, w latach 2006-2012 prowadziła archiwum zakładowe w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Śląskiego w Katowicach w latach 2008-2014 przeprowadziła wdrożenie systemu Elektronicznego Zarządzania Dokumentacją (EZD) w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Śląskiego w Katowicach. Prowadziła liczne szkolenia dla pracowników urzędu oraz przygotowywała zarządzenia Marszałka Województwa Śląskiego dotyczące systemu kancelaryjnego i obiegu dokumentów, a także systemu EZD. Przygotowywała też prezentacje dla Zarządu Województwa Śląskiego i uczestniczyła w naradach dyrektorów Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego, w celu właściwego wdrożenia systemu i zastosowania dokumentu elektronicznego w obiegu wewnątrz i na zewnątrz instytucji. Należy podkreślić, że ważnym osiągnięciem zawodowym było przyjęcie w 2013 roku tegoż systemu jako podstawowego systemu kancelaryjnego w wyżej wymienionym urzędzie.

Reasumując, pozytywnie oceniam fakt, że zdobyta wiedza, umiejętności i kompetencje zwieńczone nadaniem habilitantce stopnia naukowego doktora przełożyły się na dodatkową praktykę zawodową w środowisku pozauczelnianym.

6. Konkluzja

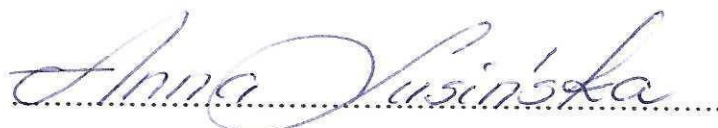
Przedstawiony do zrecenzowania dorobek doktor Justyny Adamus-Kowalskiej, zarówno w zakresie naukowo-badawczym, jak i dydaktycznym, organizacyjnym oraz popularyzatorskim uznaję za niewystarczający pod względem ilościowym oraz jakościowym. W moim mniemaniu, nie spełnia on wymogów wynikających z prawnych regulacji w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

Doktor Justyna Adamus-Kowalska rozwija swoje zainteresowania naukowo-badawcze, skupiając się na analizie procesu informatyzacji administracji publicznej jako procesu komunikacji. Pomimo uwag, monografię przedstawioną do oceny jako **główne osiągnięcie naukowe oceniam pozytywnie**. Mieści się ona w obszarze zainteresowania nauki o komunikacji społecznej i mediach. Jej zawartość świadczy o umiejętności habilitantki w

prowadzeniu samodzielnej pracy badawczej, znajomości eksplorowanych pól badawczych, dorobku innych badaczy oraz literatury przedmiotu. Na podkreślenie zasługuje je aktywność w sferze dokształcania, w tym zaangażowanie w program Erasmus+. Niemniej jednak, **efekty niewystarczającej aktywności naukowej habilitantki w postaci publikacji oraz skromnych wystąpień na konferencjach, a także brak uczestnictwa w projektach badawczych i popularyzatorskich czy mierną aktywność dydaktyczną oceniam negatywnie.**

Konkludując, choć przedstawiony dorobek habilitantki mieści się w dyscyplinie nauki o komunikacji społecznej i mediach, to nie uważam, żeby stanowił on istotny wkład w rozwój tej dyscypliny naukowej. Moja ocena przedstawionego osiągnięcia naukowego i całej aktywności naukowo-badawczej oraz dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego dr Justyny Adamus-Kowalskiej, zgodnie z kryteriami wymienionymi w ustawie i rozporządzeniu, jest **negatywna.**

W moim mniemaniu, **dorobek habilitantki nie spełnia ustawowych wymagań.** W związku z powyższym wnoszę o niedopuszczenie dr Justyny Adamus-Kowalskiej do dalszych etapów przewodu habilitacyjnego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o komunikacji społecznej i mediach.

dr hab. Anna Lusińska, prof. UWSB Merito w Gdańsku